

5330-osios GUID

Nelaimių valdymo audito
gairės

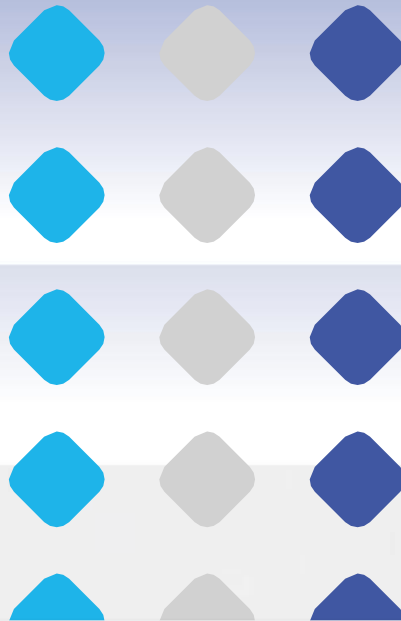
INTOSAI gairės parengtos
Tarptautinės aukščiausiųjų audito
institucijų organizacijos (INTOSAI)
kaip INTOSAI profesinių nutarimų
sistemos dalis. Daugiau
informacijos galima rasti adresu
www.issai.org

INTOSAI

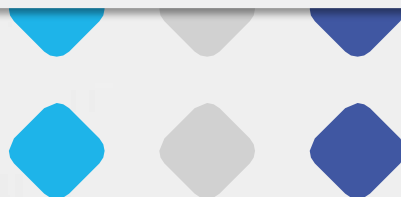
INTOSAI

INTOSAI 2020 m.

1) Patvirtintos 2020 m.

2) Pakeičia 5500-ąjį, 5510-ąjį, 5520-ąjį, 5530-ąjį, 5540-ąjį TAAIS ir 9250-ąsias INTOSAI GOV.

TURINYS

I. ĮŽANGA	4
II. TIKSLAS	5
III. SĄVOKOS	6
IV. GUID TAIKYMO SRITIS	7
V. NELAIMIŲ VALDYMO CIKLAS	8
VI. NELAIMIŲ VALDYMO AUDITAS	11
Audito planavimas	11
Nustatykite audito sąlygas	11
Supraskite dalyką ir jo kontekstą	12
Atlikite rizikos vertinimą arba problemų analizę	13
Nustatykite sukčiavimo riziką	15
Parenkite audito planą ir audito projektą	16
Audito atlikimas	19
Ataskaitų teikimas ir veiksmai po audito	20
VII. PRIEDAI	22
I priedas. Žodynėlis	23
II priedas. Audito tikslų pavyzdžiai	30
III priedas. Elementų, į kuriuos reikia atsižvelgti planuojant auditą, pavyzdžiai	32

- 1) Nelaimė gali smogti bet kurioje pasaulio dalyje bet kuriuo metu. Tai gali būti gamtos reiškinių (pvz., žemės drebėjimų, cunamių, potvynių ar ugnikalnių išsiveržimų), žmogaus veiklos (pvz., statyba potvynių teritorijoje, netinkami žemės drebėjimų arba branduolinių avarijų teritorijų statybos standartai) arba šių abiejų priežasčių, pavyzdžiui, pandemijos, pasekmė. Nelaimės gali ištikti staiga (pvz., žemės drebėjimai) arba vystytis lėtai (pvz., sausra). Tarptautinės Raudonojo Kryžiaus ir Raudonojo Pusmėnulio draugijų federacijos duomenimis, daugiau nei 90 proc. gamtos keliamų pavojų dabar laikomi su klimatu susijusiais veiksniais, o klimato kaita yra pagrindinis rizikos veiksnys, sukeliantis vis nepalankesnius orus ir vis didesnę nerimą dėl neužtikrintos ateities.
- 2) Nelaimė dažnai gali turėti didelį poveikį žmonėms, aplinkai ir ekonomikai. Todėl didelės sumos išleidžiamos humanitarinei pagalbai ir nukentėjusių žmonių reabilitacijai, taip pat nelaimių paveiktos infrastruktūros ir visuomeninių pastatų atstatymui ir rekonstrukcijai. Be to, didelės sumos pinigų taip pat išleidžiamos nelaimių rizikos mažinimo veiklai, kuri, kaip manoma, yra ekonomiškai efektyvi.
- 3) Aukščiausiosios audito institucijos (AAI) atlieka svarbų vaidmenį užtikrinant atskaitomybę ir skaidrumą nelaimių valdymo srityje (kai veikla vykdoma prieš nelaimės, nelaimės metu ir po nelaimės). Tai gali apimti informuotumo šiais klausimais didinimą (ypač rizikos mažinimo klausimais), rizikos mažinimo veiksmų ekonominio efektyvumo vertinimą ir paramos po nelaimės auditą, taip pat reabilitacijos ir atstatymo darbų auditą tokiomis aplinkybėmis, kai dažnai *ex-ante* kontrolės priemonės gali būti neveiksmingos, nėra standartinių veiklos procedūrų, o instituciniai mechanizmai silpni.
- 4) GUID yra neprivalomos gairės, skirtos auditoriams, taikantiems tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus (TAAIS) atliekant visų rūšių auditą.
- 5) Viešojo sektoriaus audito principai išvardyti 100-ajame TAAIS. Todėl atlikdami nelaimių valdymo auditą, auditoriai remiasi bendraisiais principais ir principais, susijusiais su audito procesu, nurodytais 100-ajame TAAIS.

TIKSLAS

- 6) Šios GUID yra skirtos AAI audituojant nelaimių valdymą. Pagrindiniai audito principai, numatyti 100-ajame TAAIS, taikomi visuose tiesioginės išvados rengimo užduočių etapuose (veiklos ir atitikties audito atveju) siekiant parengti kokybiškas audito ataskaitas. Finansinis auditas minimas tik atsižvelgiant į specifinę riziką, susijusią su nuo nelaimės nukentėjusių įmonių finansinių ataskaitų auditu.
- 7) Šios GUID teikia rekomendacijas, kaip įvertinti, ar vykdoma veikla prieš nelaimę ir (arba) nelaimių rizikos mažinimas, reagavimas į ekstremaliąsias situacijas, parama po nelaimės ir rehabilitacija bei atstatymas:
 - ekonomiškai efektyviai riboja nelaimių poveikį ir didina parengtį nelaimėms;
 - didina paramos nelaimės atveju rezultatyvumą, ekonomiškumą ir efektyvumą;
 - taiko tinkamas vidaus kontrolės priemones ir skatina atskaitomybę bei skaidrumą;
 - užtikrina, kad būtų taikoma ir nuolat tikrinama tinkama vidaus kontrolė ir viešųjų pirkimų procedūros;
 - užkerta kelią sukčiavimui, švaistymui ir piktnaudžiavimui arba juos sumažina;
 - įvertina atkūrimo investicijų sąnaudas ir naudą, siekiant užtikrinti, kad infrastruktūra būtų atspari būsimoms nelaimėms.

SĄVOKOS

Sąvokos pateiktos I priede.

- 8) GUID apima audito etapus (planavimą, atlikimą, ataskaitų teikimą ir veiksmus po audito) ¹ per visą nelaimių valdymo ciklą (nuo veiksmų prieš nelaimę (švelninimas, prevencija ir parengtis) iki veiklos po nelaimės, nelaimei įvykus (atkūrimas ir pagalba, nacionalinis ir tarptautinis reagavimas į reakciją į ekstremalią situaciją, rehabilitacija ir atstatymas). Gali būti atliekamas bet kokio nelaimių valdymo ciklo etapo auditas.
- 9) GUID teikia paramą visuose audito etapuose, tačiau daugiau dėmesio skiriama audito proceso planavimo etapui, kaip apibrėžta 100-ajame TAAIS, ypač šiems dviem principams: įgyti supratimą ir atlikti rizikos vertinimą. Būtent šio proceso metu auditoriai turės išnagrinėti daugumą su nelaimių valdymu susijusių ypatumų.
- 10) Taigi šiose gairėse pateikiamos rekomendacijos, kaip spręsti klausimus, susijusius su įvairių nelaimių valdymo aspektų auditu, atliekant finansinį auditą ribotais atvejais (t. y. konkrečiai rizikai, susijusiai su įmonių, nukentėjusių nuo nelaimės, finansinių ataskaitų auditu) arba veiklos ar atitikties auditą. GUID nepateikiama jokių audito atlikimo reikalavimų.

¹ Kaip reikalaujama 100-ojo TAAIS 44–51 punktuose.

V

NELAIMIŲ VALDYMO CIKLAS

- 11) Praktiniais tikslais nelaimių valdymas čia vaizduojamas kaip ciklas, suskirstytas į šešis segmentus, kaip parodyta 1 paveiksle. Du iš šių segmentų yra susiję su prevencinėmis ir parengiamosiomis priemonėmis, kurias vyriausybė gali nustatyti ir vykdyti prieš galimą nelaimę (veikla prieš nelaimę). Kituose keturiuose segmentuose apibūdinama veikla, kuri vykdoma, įvykus nelaimei (veikla po nelaimės).

1 paveikslas. Nelaimių valdymo ciklas, apimantis etapus prieš nelaimę, nelaimės metu ir po nelaimės

Šaltinis: parengė Indonezijos AAI

12) Prieš nelaimę vyriausybės daugiausia dėmesio skiria prevencijos, švelninimo ir parengties priemonėms, kurios įgyvendinamos rengiantis galimai nelaimei. Jos apima tokią veiklą:

- įvertinti nelaimės riziką ir vyriausybės ar visuomenės pažeidžiamumą;
- įdiegti išankstinio perspėjimo sistemas;
- parengti ir išbandyti veiksmų planus;
- organizuoti užduočių paskirstymą įvairioms susijusioms institucijoms;
- užtikrinti, kad įvykus nelaimei būtų galima laiku gauti tikslius duomenis;
- šviesti gyventojų rizikos grupę;

- imtis veiksmų, kad būtų sumažintas infrastruktūros pažeidžiamumas dėl nelaimės.

Ši veikla turi atspindėti atitinkamą ankstesnių ar panašių nelaimių patirtį. Veikla prieš nelaimę gali būti sugrupuota po antrašte „**Nelaimių rizikos mažinimas**“.

- 13) Veikla, kuri vyksta įvykus nelaimei, pagal savo pobūdį gali būti ekstremali arba neekstremali ir gali būti vykdoma individualiu, vietos, nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis. **Reagavimo į ekstremalias situacijas veikla apima:**

- gelbėjimą, atkūrimą, pirmosios pagalbos teikimą, sužeistųjų evakuaciją ir orų bei tinkamą mirusiųjų palaikų tvarkymą;
- neatidėliotiną pagalbą ir paslaugas (būstas, vanduo, vaistai, sveikatos priežiūra ir kt.);
- neatidėliotiną pagalbą maistu;
- neatidėliotiną finansinę paramą nukentėjusiems gyventojams ar visuomenės sektoriams; ir
- pagalbos ir paramos veiksmų koordinavimą, užtikrinant, kad ši veikla būtų pagrįsta tiksliais, patikimais ir laiku teikiamais duomenimis bei krizių komunikacija.

- 14) Pasibaigus įtemptai situacijai, prasideda **reabilitacijos ir atstatymo po nelaimės** veikla. Ji skirta būstui ir infrastruktūrai atkurti, kartu tiriant galimybes sumažinti nelaimių riziką ateityje, atkurti paslaugas ir vietos ekonomikos veikimą bei palengvinti nelaimę išgyvenusiųjų emocinę būklę. Skirtingi ciklo etapai gali iš dalies sutapti; jie yra tęstiniai.

VI

NELAIMIŲ VALDYMO AUDITAS

- 15) Šiame skirsnyje auditoriams pateikiamos papildomos gairės tais klausimais, į kuriuos reikia atsižvelgti atliekant nelaimių valdymo finansinį (dėl konkrečios rizikos, susijusios su subjektu, nukentėjusių nuo nelaimės, finansinių ataskaitų auditu), veiklos ir atitikties auditą. Jis neapima visų klausimų, į kuriuos auditoriams gali reikėti atsižvelgti atliekant nelaimių valdymo auditą. Dėl audito standartų, susijusių su kiekvieno tipo auditu, auditoriai turėtų vadovautis atitinkamų TAAIS ir GUID principais ir reikalavimais.

AUDITO PLANAVIMAS

- 16) 100-asis TAAIS reikalauja, kad auditoriai, planuodami auditą, taikytų šiuos principus:
- aiškiai nustatytų audito sąlygas;
 - gautų supratimą apie audituojamo subjekto (programos) pobūdį;
 - atliktų rizikos vertinimą arba problemų analizę ir prireikus, reaguodami į audito metu nustatytus faktus, ją patikslintų;
 - nustatytų ir įvertintų su audito tikslais susijusių apgaulės riziką; ir
 - parengtų audito planą, siekdami užtikrinti, kad auditas būtų atliekamas rezultatyviai ir efektyviai.

NUSTATYKITE AUDITO SĄLYGAS

- 17) Atlikdamos nelaimių valdymo auditą, kaip ir visais kitais klausimais, AAI susitaria su audituojamo subjekto vadovais, už valdymą atsakingais asmenimis ir atitinkamais atvejais – su kitais asmenimis dėl bendro požiūrio į audito sąlygų supratimą.

- 18) Jos taip pat gali naudingai apsvarstyti teisinius įgaliojimus, kurių laikydamosi vykdo savo veiklą, nes, pvz., atliekant auditą gali būti nagrinėjama pagalba, kurią vyriausybė suteikia tiesiogiai operatyvinėms agentūroms, kurios nėra vyriausybės dalis. Jos taip pat gali apsvarstyti galimybę bendradarbiauti su kitomis AAI, pvz., tais atvejais, kai veikia daug paramos teikėjų.
- 19) Kadangi auditas dažnai vyksta sudėtingoje aplinkoje, nustatant audito sąlygas, ypač daug dėmesio galima skirti rizikos analizei, siekiant nustatyti realią ir galimą audito apimtį bei audito tikslus. Auditoriai gali atsižvelgti į planuojamo audito laiko tinkamumą. Taip pat galima apsvarstyti, kiek auditas paveiktų darbuotojų, atsakingų už nelaimės padarinių likvidavimą, laiką ir išteklius. Auditoriai gali su audituojamu subjektu aptarti, kaip atlikti audito procedūras taip, kad būtų sumažinta audituojamo subjekto darbuotojams tenkanti našta. Tas pats pasakytina ir apie prieigą prie informacijos arba galimybę ją gauti, o tai gali būti sudėtinga susidarius ekstremalioms situacijoms. Nelaimių valdymui arba valdysenai dažnai būdingi keli lygmenys, todėl naudinga aiškiai apibrėžti atitinkamas funkcijas, atsakomybę ir įsipareigojimus, susijusius su dalyvavimu.
- 20) **Finansinio audito metu** rinkdami audito įrodymus auditoriai nustato, ar subjekto finansinė informacija pateikiama jo finansinėse ataskaitose pagal taikomą finansinės atskaitomybės ir reguliavimo sistemą. Nelaimė gali turėti įtakos aplinkybėms, kuriomis gali būti atliekamas finansinis auditas (taip pat žr. 200-ąjį TAAIS).
- 21) **Veiklos auditoriai** vertina su nelaime susijusių valstybės įmonių, sistemų, programų ar operacijų ekonomiškumą, efektyvumą ir rezultatyvumą (taip pat žr. 300-ąjį TAAIS).
- 22) **Atitikties auditoriai** vertina, ar su nelaime susijusi veikla atitinka teisės aktus (įstatymą dėl nelaimių valdymo, statybos kodeksą, įstatymą dėl viešųjų pirkimų), sutartą politiką ar principus, išdėstytus tarptautiniuose susitarimuose, kuriais siekiama padėti subjektams, teikiantiems neatidėliotiną pagalbą (laikytis humanitarinių humaniško, neutralumo, nešališkumo ir veiklos nepriklausomumo principų²) (taip pat žr. 400-ąjį TAAIS).

SUPRASKITE DALYKĄ IR JO KONTEKSTĄ

- 23) Atliekant nelaimių valdymo auditą, reikia nustatyti, kuriame nelaimių valdymo ciklo etape šalis yra. Tai taip pat apima nelaimių rūšių, tikėtino jų atsiradimo, numatomo jų poveikio ir įvairių sektorių, kurie gali būti susiję, supratimą, atitinkamus tikslus, operacijas, reguliavimo aplinką, vidaus kontrolę, finansų ir

² Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucijos: 46/182 – 1991 m. ir 58/114 – 2004 m.

kitas sistemas ir galimų audito įrodymų šaltinių tyrimą. Žinių galima gauti reguliariai bendradarbiaujant su asmenimis, atsakingais už valdymą, ir su kitais atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais. Tai taip pat gali reikšti konsultacijas su ekspertais, mokslininkais ir akademikais bei dokumentų nagrinėjimą (įskaitant ankstesnius kitų AAI tyrimus ir darbą).

- 24) Kadangi už nelaimių valdymą pirmiausiai atsako vyriausybės, svarbu, kad auditoriai šiame etape atsižvelgtų į **valdysenos sistemą ir nelaimių rizikos mažinimo arba su nelaimėmis susijusių trumpalaikių, vidutinės trukmės ir (arba) ilgalaikių veiksmų valdymo politiką**. Žinių šiais klausimais įgijimas taip pat galėtų padėti auditoriams geriau suprasti, pavyzdžiui, kaip nacionaliniai nelaimių planai grindžiami galimos rizikos analize, nelaimių valdymo strategijomis ir naudojami kaip pagrindas nelaimių valdymo veiklos prioritetams nustatyti ir koordinuoti visais lygmenimis (žr. III priedo A.1 punktą).
- 25) Apibrėždamos savo nelaimių valdymo politiką, šalys, kurioms gresia pavojus, visų pirma turi nustatyti ir palaikyti tinkamas priemones, kad būtų galima spręsti jų pažeidžiamumo įvykus nelaimiui problemą. Tačiau nelaimių valdymas taip pat yra bendra vyriausybės, privataus sektoriaus ir pilietinės visuomenės atsakomybė, todėl yra daug kitų institucijų ar tarnybų, kurios dalyvauja nelaimių rizikos mažinimo, pagalbos teikimo, jos koordinavimo ir atskaitomybės, atkūrimo ir reagavimo į ekstremalias situacijas, taip pat reabilitacijos ir atstatymo po nelaimės veikloje.
- 26) Siekiant, kad auditoriai per visą audito procesą taikytų profesinį sprendimą ir nustatytų galimus įrodymų šaltinius, svarbu nustatyti ir suprasti su audituojama sritimi **susijusius subjektus**, jų teisinę sistemą ir organizacinę struktūrą bei nelaimių ciklo etapą (žr. 1 pav.), kuriame jie veikia. Tai taip pat apima jų funkcijų ir atsakomybės, jų valdomų programų ar veiklos, tarpusavio bendradarbiavimo ir koordinavimo mechanizmų ir jų naudojamų priemonių, pavyzdžiui, nelaimių planų, rizikos vertinimo ir atitinkamų informacinių sistemų, supratimą (žr. III priedo A.2 punktą).

ATLIKITE RIZIKOS VERTINIMĄ ARBA PROBLEMŲ ANALIZĘ

- 27) 100-ojo TAAIS 46 punkte teigiama, kad „auditorius turėtų apsvarstyti ir įvertinti su audito sritimi susijusių skirtingų rūšių trūkumų, nuokrypių ar iškraipymų atsiradimo riziką“. Tai auditorius gali padaryti tik suprasdamas dalyką ir jo kontekstą. Todėl auditorius įvertina vadovybės atsaką į nustatytą riziką ir tai, kaip šis atsakas yra įgyvendinamas. Jis gali apimti, pavyzdžiui, vyriausybės agentūros,

atsakingos už nelaimių planų rengimą, atliekamo rizikos ir (arba) pažeidžiamumo vertinimo tinkamumo ir kokybės vertinimą, taip pat vidaus kontrolės priemonių analizę.

- 28) Užduotis įvertinti konkrečioje šalyje atliekamo rizikos vertinimo kokybę yra sudėtinga: kada jis geras ar pakankamai geras? Kada pakankamas? Todėl AAI dažnai gali dalytis patirtimi su kitomis AAI, kad galėtų rasti atsakymus į kai kuriuos iš šių klausimų, remdamasi ankstesnių auditų pavyzdžiais. AAI taip pat gali apsvarstyti galimybę pasinaudoti išorės ekspertų darbu. G20 ir EBPO metodinė nelaimių rizikos vertinimo ir rizikos finansavimo sistema³ galėtų būti naudingas vadovas auditoriams, vertinantiems nelaimių rizikos vertinimą, arba paskatinti jį atlikti.
- 29) Dėl nelaimių valdymo sudėtingumo arba dėl to, kad vyriausybės gali netiksliai įvertinti poveikį įvykus nelaimei, auditoriai turi atlikti audito aplinkos rizikos vertinimus, kad galėtų tinkamai nustatyti didelės rizikos sritis, kaip galimus audito dalykus arba audito tikslus (žr. III priedo B punktą). Toks vertinimas gali padėti auditoriams:
- nustatyti elementus, kuriems gresia pavojus bendruomenėje, ir tai, ar įgaliosios šalys tiems elementams nustatė prioritetą ir suteikė apsaugą;
 - nustatyti, ar vyriausybė apibrėžė tinkamus parengties nelaimėms ir jų padarinių likvidavimo veiksmus, kuriuos bendruomenė įtrauks į nelaimių planą;
 - įvertinti taikomas veiklos tęstinumo priemones;
 - nustatyti, ar bendruomenė žino apie galimą nelaimių riziką ir ką ji ir susijusios šalys gali dėl to padaryti;
 - įvertinti pajėgumus visuose vyriausybės lygmenyse pagal nustatytus kriterijus parengties trūkumams nustatyti;
 - gauti kitą su nelaime susijusią informaciją; ir
 - nustatyti neatidėliotinos pagalbos poreikius.
- 30) Atlikdami **veiklos auditą** auditoriai turi nustatyti riziką ar problemas, susijusias su ekonomiškumu, efektyvumu ir rezultatyvumui. Šios rizikos buvimo mastas priklauso nuo nelaimės pobūdžio, jos atsiradimo rizikos ir galimo jos poveikio. Auditoriams nustačius šią informaciją ir ją patvirtinus dokumentais, tikėtina, kad rizika ekonomiškumui, veiksmingumui ir rezultatyvumui kils dėl netinkamo rizikos vertinimo; netinkamo patikimos nelaimių valdymo informacinės sistemos organizavimo, planavimo, stebėsenos, vidaus kontrolės, koordinavimo ir jos trūkumo. Įvertinę riziką, auditoriai gali nustatyti nelaimių rizikos mažinimo

³ Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/gov/risk/g20oecdframeworkfordisasterriskmanagement.htm>. Ši sistema yra skirta padėti vyriausybėms rengiant efektyvesnes rizikų valdymo strategijas.

priemonių ir veiklos kontrolės trūkumus ir didelės rizikos sritis (žr. III priedo B.1 punktą).

- 31) Atliekant **atitikties auditą**, rizikos vertinimas pradedamas nustatant didelę riziką, susijusią su šalies reguliavimo sistemos ir (arba) tarptautinių susitarimų nesilaikymu (žr. III priedo B.1 punktą).
- 32) **Finansinio audito metu** auditoriai nustato ir įvertina reikšmingo iškraipymo riziką visose finansinėse ataskaitose ir tvirtinimų lygmeniu, kad nustatytų tinkamiausias nuo šios rizikos apsaugančias audito procedūras. Auditoriai vertina riziką, ar finansinės ataskaitos gali būti reikšmingai paveiktos nelaimės (žr. III priedo B.2 punktą).

NUSTATYKITE APGAULĖS RIZIKĄ

- 33) Auditoriai atlieka tyrimus ir procedūras, skirtus nustatyti su audito tikslais susijusią apgaulės riziką ir į ją reaguoti. Jie laikosi profesinio skepticizmo požiūrio ir yra budrūs dėl galimo sukčiavimo per visą audito procesą.
- 34) Konkreti apgaulės rizika, kurią galima įvertinti, egzistuoja visoje nelaimių valdymo veikloje per visą ciklą:
 - parengties ekstremaliosios situacijos etapui ištikus nelaimei rizika nacionalinėse vientisumo sistemose;
 - padidėjusi apgaulės ir korupcijos rizika susidarius ekstremaliajai situacijai po nelaimės, kai didelė pagalbos priemonių dalis greitai pristatoma į nukentėjusius regionus, kad būtų greitai paskirstyta nelaimės aukoms;
 - prasidėjus reabilitacijos ir atstatymo veiklai, padidėjusi viešųjų pirkimų sukčiavimo ir korupcijos rizika, susijusi su didelėmis viešosiomis išlaidomis atstatymo projektams vykdyti; ir
 - klausimai, susiję su kitais finansavimo šaltiniais, pavyzdžiui, mokestinėmis pajamomis, skolų mažinimu, naujomis valstybės paskolomis ir draudimo lėšų grąžinimais, kuriuos taip pat gali reikėti atidžiai išnagrinėti auditoriams⁴.
- 35) Sukčiavimas ir korupcija gali būti įvairių formų, pvz., pernelyg dideli poreikiai ir manipuliavimas duomenimis (pvz., pernelyg didelis arba per mažas aukų skaičius), reikalavimai, kad tiekėjai ir tie, kurie kreipiasi pagalbos, grąžintų suteiktą pagalbą, antkainiai ir lėšų pasisavinimas arba turto vagystės, taip pat nesąžiningi įrangos pristatymai.

⁴Žr., pvz., <https://www.auditnz.govt.nz/who-we-are/news/scott-tobin-feature>.

PARENKITE AUDITO PLANĄ IR SUPLANUOKITE AUDITĄ

- 36) Konkretaus audito planavimas apima strateginius ir veiklos aspektus.
- 37) Strategiškai planavimas apibrėžia audito apimtį, tikslus ir metodą. Tikslai yra susiję su tuo, ką ketinama pasiekti auditu. Apimtis yra susijusi su dalyku ir kriterijais, kuriuos auditoriai taikys vertindami dalyką ir teikdami ataskaitą šiuo klausimu ir kurie yra tiesiogiai susiję su tikslais. Nelaimių valdymo auditui būdingi kriterijai apima geriausią tarptautinę praktiką, valdymo strategijas ir tikslus, nuostolių ar sužalojimų vidutinį skaičių ir rodiklius, gelbėjimo operacijų patirtį, reabilitaciją ir atstatymą. Metodas apima audito įrodymų rinkimo procedūrų pobūdį ir mastą. Auditas turi būti suplanuotas taip, kad jo rizika būtų sumažinta iki priimtino lygio.
- 38) Veiklos požiūriu planavimas apima audito grafiko sudarymą, audito procedūrų pobūdį, laiką ir apimtį bei audito grupės sudėtį. Įvykus nelaimei svarbu, kad auditoriai įvertintų tinkamą audito laiką. Planuodami auditoriai atitinkamai paskiria užduotis savo grupės nariams ir nustato kitus išteklius, kurių gali prireikti, pavyzdžiui, pasitelkti dalykinius ekspertus.
- 39) Audito planavimas turi būti suderintas su reikšmingais aplinkybių ir sąlygų pokyčiais. Tai interaktyvus procesas, vykstantis audito metu. Prieš pasirinkdami audito sritį, temą ir (arba) dalyką, auditoriai, kai tai susiję su auditu, apsveria, ar jie:
- supranta nelaimių valdymo procesus ir kiekvieno etapo (iki nelaimės, neatidėliotinos pagalbos metu, po nelaimės) aplinkybes;
 - supranta audituojamų subjektų struktūrinę, teisinę ir reguliavimo sistemą;
 - įvertino rizikos pobūdį kiekviename etape; ir
 - susipažino su kiekvienos organizacijos, atsakingos už su nelaimėmis susijusių procesų valdymą, taikomomis vidaus kontrolės priemonėmis, įskaitant su nelaimėmis susijusios pagalbos valdymą, ir patikrino, ar tos vidaus kontrolės priemonės veikia ir yra pakankamos rizikai įveikti arba sumažinti.
- 40) Atlikdami **finansinį auditą**, kuris dažnai apibrėžtas nacionalinės teisės aktuose ir AAI įgaliojimuose, auditoriai pradeda rengti audito procedūras remdamiesi reikšmingų iškraipymų ar apgaulės rizikos vertinimo rezultatais. Nelaimės gali pakenkti finansinių ataskaitų kokybei. Finansiniai auditai apima sąskaitų ir operacijų, įskaitant su nelaimėmis susijusias išlaidas, peržiūrą. Nelaimė taip pat gali neigiamai paveikti auditorių gebėjimą atlikti auditą: pavyzdžiui, auditoriams gali būti neįmanoma patekti į audituojamo subjekto IT sistemas ar patalpas. Tokiais atvejais gali padidėti rizika, kad auditorius pateiks klaidingą nuomonę. Jei dėl nelaimės aplinkybių neįmanoma atlikti finansinio audito ir pateikti audito

nuomonės, pereinamuoju laikotarpiu AAI gali nuspręsti atlikti kitas audito procedūras arba auditus.

- 41) **Atitikties ir veiklos audito atveju**, remdamiesi audito rizika, įvertinta kaip kritinė (prioritetinė), ir (arba) nustatytais prioritetais ir problemomis, auditoriai nusprendžia:
 - ar atlikti atitikties auditą, ar veiklos auditą, ar jų derinį; ir
 - koks specifinis (-iai) nelaimių valdymo ciklo etapas (-ai) turėtų būti įtrauktas (-i) į audito apimtį.
- 42) Auditoriai nustato ir reitinguoja galimas audito temas veiklos auditui atlikti, daugiausia remdamiesi šiais kriterijais:
 - auditas turėtų sukurti didžiausią vertę didinant atskaitomybę, skaidrumą, ekonomiškumą, efektyvumą ir rezultatyvumą;
 - auditas turėtų užtikrinti tinkamą nelaimių valdymo aprėptį atsižvelgiant į auditui atlikti turimų išteklių apribojimus.
- 43) Auditoriai taip pat turi atsižvelgti į tai, ar jie, kaip grupė, turi pakankamai žinių ir patirties, kad galėtų atlikti galimų temų auditą.
- 44) Pasirinkę audito sritį, temą ir (arba) dalyką, auditoriai pradeda konkretų auditą. Norėdami apibrėžti audito apimtį, auditoriai nustato, kokie subjektai, programos, vietos ar laikotarpiai turi būti įtraukti į auditą. Audito tikslas (-ai) gali būti pagrindas, naudojamas nustatant bendrą audito klausimą, į kurį (-iuos) auditoriai ieškos atsakymo. Audito tikslų pavyzdžiai pagal audito tipus pateikti II priede.
- 45) Siekiant sukurti veiksmingą metodą, ypač veiklos ir atitikties auditams, auditoriams gali būti naudinga gauti pakankamą supratimą apie **tarptautinės bendruomenės parengtas iniciatyvas (priemones)**, skirtas plėtoti ar gilinti žinias šiuo klausimu, tokias kaip, pavyzdžiui, Yokohama (1994 m.) ir Kobe (2005 m.) konferencijos, Hyogo veiksmų programa, Sendajaus programa ir (arba) Tarptautinė nelaimių rizikos mažinimo strategija ⁵. Darnaus vystymosi darbotvarkėje iki 2030 m. taip pat numatyti keli tikslai ir uždaviniai, kurie gali padėti sumažinti nelaimių riziką ir padidinti atsparumą⁶ ir kurie galėtų būti

⁵Prieiga per internetą: <https://www.unisdr.org/who-we-are/international-strategy-for-disaster-reduction>.

⁶Prieiga per internetą: <https://sustainabledevelopment.un.org/topics/disasterriskreduction>.

naudingi auditoriams. Gali būti naudingi ir kiti tyrimų duomenys ar dokumentai⁷, gauti tarptautinių organizacijų ar bendruomenės⁸.

- 46) Rengdami auditą auditoriai taip pat gali savęs paklausti, ar naudinga **bendradarbiauti** su kitais auditoriais.
- 47) Pavyzdžiui, nelaimių valdymo veiklą vienoje šalyje gali finansuoti kita šalis. Tokiais atvejais dar svarbiau, kad pagalbą teikiančių ir paramą gaunančių šalių AAI bendradarbiautų ir kad jų auditai apimtų visus nelaimių valdymo aspektus. Ne mažiau svarbus įvairių šalių AAI bendradarbiavimas atliekant dvišalių ar tarptautinių sutarčių dėl nelaimių valdymo auditų ir (arba) skatinant bendradarbiavimą sprendžiant grėsmių, peržengiančių valstybių sienas, pavyzdžiui, išankstinio perspėjimo sistemų kūrimas, klausimus.
- 48) Be to, su nelaimėmis susijusios pagalbos srautas iš pagalbos gavėjų ir atitinkamas informacijos srautas iš gavėjų donorams yra sudėtingas. Keletas skirtingų auditorių gali siekti atlikti labai sudėtingų pagalbos srautų auditą: humanitarinę pagalbą teikiančios vyriausybės, pagalbą gaunančios ir ją teikiančios tarptautinės agentūros ir pagalbą gaunančios vyriausybės. Yra daug galimybių auditoriams bendradarbiauti, pavyzdžiui atliekant jungtinius, paralelinius ar koordinuotus auditus (žr. INTOSAI 9000-ąsias GUID). Pavyzdžiui, dviejų ar daugiau pagalbą teikiančių vyriausybių AAI gali siekti bendradarbiauti tikrinant nacionalinės paramos lėšas, skirtas nelaimės paveiktiems gyventojams. Pagalbą teikiančių ir pagalbą gaunančių šalių AAI gali būti naudinga bendradarbiauti, koordinuojant vienos šalies teikiamos pagalbos ir kitos šalies gaunamos pagalbos, skirtos konkrečiai nelaimei likviduoti, auditus. Tai ypač pasakytina apie dideles nelaimes, kurias likviduojant dalyvauja daug ir didelės apimties pagalbos teikėjų. Pagalbą teikiančių valstybių AAI gali daug pasimokyti iš pagalbą gaunančių šalių AAI susipažindamos su nacionaline teisine ir veiklos aplinka, susijusia su pagalbos nelaimių atveju auditu, o pagalbą gaunančių šalių AAI gali sužinoti apie tarptautines su nelaimėmis susijusios pagalbos gavimo aplinkybes. AAI keitimasis informacija ir žinių perdavimas teikiant su nelaimėmis susijusią pagalbą gali būti abiem pusėms naudingas.
- 49) Daugeliu atvejų AAI turi panašius tikslus ir taiko tuos pačius audito standartus. Tai leidžia AAI apsvarstyti bendradarbiavimo galimybes, atliekant jungtinius ar paralelinius auditus. Tai leistų AAI sutelkti išteklius, dalytis priemonėmis, mokytis vieniems iš kitų ir galbūt išspręsti klausimus, susijusius su jų individualių audito

⁷ 2019 m. spalio mėn. GAO paskelbė Atsparumo nelaimėms sistemą: federalinių pastangų, skirtų palengvinti ir skatinti atsparumą stichinėms nelaimėms, analizės principus (Prieiga per internetą: <https://www.gao.gov/products/GAO-20-100SP>).

⁸ Tokiose kaip PSO, UNDP, EBPO, IDI.

įgaliojimų tinkamumu. Patirtis rodo, kad paralelinis auditas dažnai yra patogiausias bendradarbiavimo būdas. Atsižvelgiant į tai, reikia pasirūpinti, kad audituojami subjektai nebūtų pernelyg apsunkinti.

- 50) Planuodami auditą auditoriai taip pat gali apsvarstyti galimybę ankstyvajame ekstremaliosios situacijos etape surengti apsilankymą vietoje, kad surinktų informaciją ir suprastų bei užfiksuotų, kaip teikiama su nelaimėmis susijusi pagalba.
- 51) Elementų, kuriais auditoriai turėtų vadovautis planuodami auditą, pavyzdžiai pateikiami III priede.

AUDITO ATLIKIMAS

- 52) Auditoriai turėtų atlikti audito procedūras, padedančias surinkti pakankamai tinkamų audito įrodymų audito ataskaitai pagrįsti (100-ojo TAAIS 49 punktas).
- 53) Taip pat, kaip ir atliekant bet kurio kito tipo auditą, kai atliekamas nelaimės valdymo auditas, auditorių sprendimai dėl audito procedūrų pobūdžio, laiko ir apimties turės įtakos gautiems įrodymams. Auditorių pasirinktas metodas reikalingiems audito įrodymams gauti parodys nelaimių valdymo veiklos sudėtingumą.
- 54) Auditoriai turi žinoti apie procedūras, kurios gali būti taikomos ekstremaliosios situacijos etape po nelaimės. Kritinėse situacijose gali būti neįmanoma laikytis visų atitinkamų įstatymų ir kitų teisės aktų, o auditoriai turi atsižvelgti į poreikį apeiti tam tikras taisykles esant ypatingoms aplinkybėms arba dėl *force majeure*, siekiant teikti pirmenybę gyvybių gelbėjimui ir žmonių kančių palengvinimui. Tačiau auditoriai turėtų tikėtis, kad, kai tai pagrįsta, nukrypimai nuo taisyklių turės būti laiku patvirtinti dokumentais ir paaiškinti. Auditoriai taip pat gali patikrinti, koku mastu jau taikomos tinkamos parengties nelaimėms priemonės ir ar jas taikant atsižvelgta į iš anksto nustatytų ekstremaliųjų situacijų procedūrų poreikį.
- 55) Be to, gali būti sudėtinga taikyti tam tikrus audito įrodymų gavimo metodus, pavyzdžiui, patikrinimą vietoje arba stebėjimą (pvz., tuo metu, kai vykdoma neatidėliotina veikla), ir tai gali pareikalauti iš auditorių ypatingo dėmesio, kad, pavyzdžiui, nebūtų sutrikdytas reagavimas į ekstremaliąsias situacijas. Todėl, jei įmanoma, įrodymams gauti gali būti taikomi alternatyvūs metodai. Tokiu atveju auditoriams gali tekti nuolat vertinti, ar taikant šiuos metodus gautų įrodymų pakanka, kad gerai informuotą asmenį būtų galima įtikinti, jog išvados yra pagrįstos, aktualios ir patikimos.

ATASKAITŲ TEIKIMAS IR VEIKSMAI PO AUDITO

- 56) Auditoriai gali atlikti nelaimių valdymo finansinius, atitikties arba veiklos auditus. Todėl jie turėtų remtis konkrečiais ataskaitų teikimo ir veiksmų po audito reikalavimais, susijusiais su jų audito užduotimi⁹.
- 57) Atlikdami savo darbą auditoriai atsižvelgia į būtinybę laiku pateikti rekomendacijas, kurios būtų suformuluotos taip, kad darytų kuo didesnę teigiamą poveikį nelaimių valdymui.
- 58) Auditoriai galėtų parengti rekomendacijas, kurios:
- būtų naudingos taikant parengiamąsias priemones, skirtas galimoms nelaimėms valdyti ateityje (pavyzdžiui, infrastruktūros plėtros srityje auditoriai gali rekomenduoti atkurti infrastruktūrą taip, kad būtų galima ne tik pakeisti sugadintus įrenginius, bet ir sumažinti būsimų nelaimių poveikį ir sukurti atsparią bendruomenę);
 - skatintų vietos teisės aktų, reglamentų ir (arba) politikos atnaujinimą ar tobulinimą, įskaitant būtinybę aiškiai nustatyti funkcijas ir atsakomybę;
 - atkreiptų dėmesį į tai, kad nėra nelaimių rizikos mažinimo politikos (jei taip yra), arba didintų supratimą apie tokios politikos svarbą, jeigu ji nėra vyriausybės prioritetinė sritis;
 - pasisakytų už aiškių funkcijų ir atsakomybės nustatymą įvairiais ekstremaliųjų situacijų atvejais, įskaitant atsakingų institucijų veiklos koordinavimą, ir už veiksmingesnį pagalbos teikėjų koordinavimo valdymo užtikrinimą. Šiuo tikslu jie galėtų rekomenduoti tobulinti tarptautinių piniginių ir natūrinių aukų politiką, procedūras, planavimą ir priežiūrą reaguojant į nelaimes. Jie taip pat galėtų rekomenduoti, pavyzdžiui, parlamentui priimti atitinkamus teisės aktus arba sudaryti tarptautinius susitarimus, siekiant palengvinti tarptautinį bendradarbiavimą;
 - pasiūlytų parengti ar toliau plėtoti sukčiavimo ir korupcijos prevencijos strategiją;
 - siektų tobulinti žmogiškuosius išteklius, plėtoti organizacinius gebėjimus ir (arba) stiprinti organizacijų stebėsenos sistemas, grindžiamas, pavyzdžiui, palyginamąja informacija apie išlaidas;
 - pasisakytų už tai, kad po nelaimės būtų atliekami vertinimai, siekiant nustatyti įgytą patirtį ir (arba) gerąją praktiką;
 - ragintų į veiklą po nelaimės įtraukti konsultavimą krizių klausimu.

⁹Žr. 200-ąjį, 300-ąjį ir 400-ąjį TAAIS.

- 59) Nelaimių rizikos mažinimo sėkmė priklauso nuo visos visuomenės dalyvavimo, įskaitant supratimą apie tautų ir bendruomenių atsparumo svarbą. Šiuo atžvilgiu labai svarbu, kad audito ataskaitos būtų aiškios, siekiant užtikrinti didžiausią jų poveikį. Auditoriai galėtų apsvarstyti galimybę skelbti audito ataskaitose pateiktas rekomendacijas kitose žiniasklaidos priemonėse pasitelkiant, pavyzdžiui, pilietinės visuomenės organizacijas ir akademinę bendruomenę, ir pasiūlyti diskutuoti su suinteresuotaisiais subjektais.
- 60) Auditoriai galėtų svarstyti galimybę plačiai skelbti savo ataskaitas, nes, pavyzdžiui, pagalbą teikiančios valstybės auditoriai gali pasinaudoti jau atliktu pagalbą gaunančios valstybės auditorių darbu.
- 61) Nuodugnus veiksmų po audito etapas yra labai svarbus siekiant užtikrinti, kad audituojami subjektai laikytųsi auditorių rekomendacijų, kuriomis siekiama sušvelninti būsimas nelaimes.

VII

PRIEDAI

I priedas. Žodynėlis

II priedas. Audito tikslų pavyzdžiai

III priedas. Elementų, į kuriuos reikia atsižvelgti planuojant auditą, pavyzdžiai

I PRIEDAS. ŽODYNĖLIS

Dauguma toliau pateiktų sąvokų yra paimtos iš UNDRR terminijos, patvirtintos Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 2017 m. vasario 2 d.¹⁰ (t. y. patvirtintos tarptautinės bendruomenės ir visuotinai priimtos).

» NELAIMĖ

Rimtas bet kokio masto bendruomenės ar visuomenės funkcionavimo sutrikdymas, kurį sukelia pavojingi įvykiai, pasižymintys poveikio, pažeidžiamumo ir pajėgumų tarpusavio sąveika, sukeltas vieną ar daugiau šių padarinių: žmoniškųjų išteklių, materialinius, ekonominius ir aplinkos nuostolius ir jiems daromą poveikį. Nelaimės poveikis gali būti staigus ir lokalizuotas, tačiau dažnai yra plačiai paplitęs ir gali trukti ilgą laiką. Poveikis gali išbandyti arba viršyti bendruomenės ar visuomenės gebėjimą pačiai susidoroti su nuostoliais, naudojant savo turimus išteklius, todėl gali prireikti išorės šaltinių, įskaitant kaimynines arba nacionalinio ar tarptautinio lygmens jurisdikcijas, pagalbos.

Taip pat vartojami šie terminai:

- Nedidelio masto nelaimė – tai tokios rūšies nelaimė, kuri paveikia tik vietos bendruomenes, kurioms reikia pagalbos, viršijančios nukentėjusios bendruomenės galimybes.
- Didelio masto nelaimė – tai tokios rūšies nelaimė, kuri paveikia visuomenę, kuriai reikalinga nacionalinė arba tarptautinė pagalba.
- Dažnos ir nedažnos nelaimės priklauso nuo tam tikro pavojaus atsiradimo tikimybės ir grįžtamojo laikotarpio bei jo poveikio. Dažnų nelaimių poveikis gali būti kumuliacinis arba tapti nuolatiniu bendruomenės ar visuomenės atžvilgiu.
- Lėtai besivystanti nelaimė apibrėžiama kaip pamažu per tam tikrą laiką besivystanti nelaimė. Lėtai besivystančios nelaimės galėtų būti siejamos, pavyzdžiui, su sausra, dykumėjimu, jūros lygio kilimu, epideminėmis ligomis.
- Staigią nelaimę sukelia pavojingas įvykis, kuris atsiranda greitai arba netikėtai. Staigios nelaimės gali būti susijusios, pavyzdžiui, su žemės drebėjimu, ugnikalnio išsiveržimu, staigiu potvyniu, cheminiu sprogimu, ypatingos svarbos infrastruktūros gedimu, eismo įvykiais, visuomenės sveikatos krize.

» NELAIMIŲ VALDYMAS

¹⁰ <https://www.unisdr.org/we/inform/terminology>.

Priemonių, skirtų pasirengti nelaimėms, reaguoti į jas ir po jų atsigauti, organizavimas, planavimas ir taikymas.

» PARENGTIES NELAIMĖMS PLANAVIMAS

Parengties nelaimėms planavimas gali būti apibrėžiamas kaip sistemingo pasirengimo nenumatytiems atvejams, įskaitant didelius incidentus ir nelaimės, procesas. Planas paprastai yra dalyvių ir suinteresuotųjų šalių pasidalijamasis dokumentas, kuriame nurodomos užduotys ir atsakomybė, priimti kaip daugiastuktūris atsakas į ekstremaliąją situaciją. Tai yra renginių valdymo planas, kuris turėtų būti pritaikytas prie valdymo poreikių. Jame turėtų būti nurodytos veiksmų kryptys, bendradarbiavimas, vadovavimas ir bendravimas nelaimės ar didelio įvykio metu. Kitaip tariant, tai yra reagavimo į ekstremalias situacijas pagrindas. Be to, planų reikia tam, kad būtų išlaikytas tęstinumas valdant krizę ir veiksmingai orientuojamasi į atkūrimą ir atstatymą, todėl parengties nelaimėms planavimas dažnai vadinamas nenumatytų atvejų planavimu. Be planavimo, kitas svarbus parengties aspektas yra gebėjimų geriau nustatyti spragas ir priemonės šiems trūkumams šalinti vertinimas.

» SU NELAIMĖMIS SUSIJUSI PARAMA

Su nelaimėmis susijusi parama apima pagalbą, teikiamą parengties nelaimėms priemonėms ar veiklai finansuoti, taip pat pagalbą, teikiamą siekiant padėti nuo gaivalinės nelaimės ar konflikto nukentėjusiems žmonėms patenkinti savo pagrindinius poreikius ir teises.

Šia pagalba siekiama gelbėti gyvybes, palengvinti kančias ir apsaugoti žmogaus orumą.

Nuo nelaimės nukentėjusiems asmenims (asmenims, bendruomenėms, organizacijoms ar vyriausybėms) ją gali teikti viešieji ir privatūs donoriai grynaisiais pinigais kaip finansinę paramą ir natūra arba taikant jų derinį.

Finansinė parama yra parama grynaisiais pinigais arba kita pinigine pagalba.

Pagalba natūra – tai pagalba tiekiant medžiagas ar teikiant paslaugas, pvz., tiekiant maistą, palapines, medicinos įrangą ir atsargas, komandiruoju personalą arba teikiant tarptautinę karinę pagalbą.

Pagalba nelaimės atveju gali būti teikiama:

- » „tiesiogiai nuo donorų iki nuo nelaimės nukentėjusių šalių vyriausybių, pavyzdžiui, nuo pagalbos teikėjų vyriausybių iki nukentėjusių šalių vyriausybių arba iš NVO, kurios surinko privačius įnašus nukentėjusioms bendruomenėms;
- » „per vieną ar daugiau tarpininkų subjektų: per operatyvines tarnybas, tiesiogiai įgyvendinančias pagalbos veiksmus, arba tarptautines agentūras, nukreipiančias pagalbą operatyvinėms tarnyboms arba tiesiogiai tiems asmenims ar bendruomenėms, kuriems jos reikia.

Tiesiogiai nelaimės paveikti žmonės (gydytojai, ugniagesiai, kvalifikuoti kovos su nelaime specialistai...) taip pat gali teikti pagalbą ir paramą.

» NELAIMIŲ RIZIKA

Nelaimių rizika, galimas gyvybės praradimas, sužalojimas, turto sunaikinimas ar sugadinimas, kuris gali ištikti sistemą, visuomenę ar bendruomenę per tam tikrą laikotarpį, tikimybinu požiūriu apibrėžiama kaip pavojaus, poveikio, pažeidžiamumo ir pajėgumų grėsmė. Nelaimių riziką sudaro įvairūs galimi nuostoliai, kuriuos dažnai sunku įvertinti kiekybiškai. Vis dėlto, žinant vyraujančius pavojus ir gyventojų bei socialinio ir ekonominio vystymosi modelius, nelaimių rizika gali būti įvertinta ir apibendrinta bent jau plačiąja prasme.

Svarbu atsižvelgti į socialines ir ekonomines nelaimių rizikos aplinkybes ir nepamiršti, kad žmonės nebūtinai vienodai vertina rizikas ir jų pagrindinius veiksnius.

» NELAIMIŲ RIZIKOS VALDYMAS

Nelaimių rizikos valdymas – tai nelaimių rizikos mažinimo politikos ir strategijų taikymas siekiant užkirsti kelią naujai nelaimių rizikai, sumažinti esamą nelaimių riziką ir valdyti likutinę riziką, prisidėti prie atsparumo nelaimėms didinimo ir nuostolių mažinimo. Nelaimių rizikos valdymo veiksmai gali būti skirstomi į perspektyvaus nelaimių rizikos valdymo, korekcinio nelaimių rizikos valdymo ir kompensacinio nelaimių rizikos valdymo, taip pat vadinamojo likutinės rizikos valdymo veiksmus.

Perspektyvaus nelaimių rizikos valdymo veikla siekiama išvengti naujos ar padidėjusios nelaimių rizikos. Vykdam šią veiklą daugiausia dėmesio skiriama nelaimių rizikos, kuri gali kilti ateityje, jei nebus įgyvendinama nelaimių rizikos mažinimo politika, problemai spręsti. Pavyzdžiai – geresnis žemės naudojimo planavimas arba atsparios nelaimei vandens tiekimo sistemos.

Korekcinio nelaimių rizikos valdymo veikla siekiama pašalinti arba sumažinti jau egzistuojančią nelaimių riziką, kurią reikia valdyti ir sumažinti dabar. Pavyzdžiui, tai gali būti ypatingos svarbos infrastruktūros objektų modernizavimas arba pažeidžiamų gyventojų ar turto perkėlimas.

Kompensacinio nelaimių rizikos valdymo veikla stiprina socialinį ir ekonominį asmenų ir visuomenės atsparumą, susidūrus su likutine rizika, kurios negalima veiksmingai sumažinti. Ši veikla apima ne tik parengties, reagavimo ir atkūrimo veiklą, bet ir įvairias finansavimo priemones, pavyzdžiui, nacionalinius nenumatytų atvejų fondus, sąlyginius kreditus, draudimą ir perdraudimą bei socialinės apsaugos tinklus.

» NELAIMIŲ RIZIKOS VALDYMO PLANAI

Nelaimių rizikos valdymo planuose nustatomi nelaimių rizikos mažinimo tikslai ir konkretūs uždaviniai, taip pat atitinkami veiksmai šiems tikslams pasiekti. Jie turėtų būti grindžiami Sendajaus nelaimių rizikos mažinimo 2015–2030 m. programa¹¹ ir svarstomi bei derinami su atitinkamais plėtros planais, išteklių paskirstymu ir programos veikla. Sudarant nacionalinius planus turi būti atsižvelgiama į konkretų administracinės atsakomybės lygį, šie planai turi būti pritaikyti prie skirtingų socialinių ir geografinių aplinkybių. Plane turėtų būti nurodytas įgyvendinimo laikotarpis, atsakomybė ir finansavimo šaltiniai. Jei įmanoma, juos reikėtų susieti su tvaraus vystymosi ir prisitaikymo prie klimato kaitos planais.

» NELAIMIŲ RIZIKOS MAŽINIMAS

Nelaimių rizikos mažinimo tikslas – užkirsti kelią naujai nelaimių rizikai ir sumažinti esamą bei valdyti likutinę riziką; visa tai padeda stiprinti atsparumą ir mažinti pažeidžiamumą, taigi prisideda prie tvarios plėtros.

» NELAIMIŲ RIZIKOS MAŽINIMO STRATEGIJOS IR POLITIKA

Nelaimių rizikos mažinimo strategijose ir politikoje apibrėžiami skirtingų laikotarpių tikslai ir uždaviniai nurodant konkrečius tikslus, rodiklius ir terminus. Vadovaujantis

¹¹ Sendajaus nelaimių rizikos mažinimo programa yra 15 metų savanoriškas ir neprivalomas susitarimas, kuriame pripažįstama, kad valstybė pirmiausiai turi sumažinti nelaimių riziką, tačiau ta atsakomybe turėtų būti dalijamasi su kitais suinteresuotaisiais subjektais, įskaitant vietos valdžios institucijas, privatųjį sektorių ir kitas suinteresuotąsias šalis. Šia programa siekiama iš esmės sumažinti nelaimių riziką ir žmonių, įmonių, bendruomenių ir šalių ekonominius, fizinius, socialinius, kultūrinius ir aplinkos turtų nuostolius, prarandamas gyvybes, prarandamus pragyvenimo šaltinius ir sveikatą.

Sendajaus nelaimių rizikos mažinimo 2015–2030 m. programa¹² turėtų būti siekiama užkirsti kelią nelaimių rizikos susidarymui, esamos rizikos mažinimui ir ekonominio, socialinio, sveikatos bei aplinkos atsparumo stiprinimui.

» IŠANKSTINIO PERSPĖJIMO SISTEMA

Integruota pavojų stebėsenos, prognozavimo ir numatymo, nelaimių rizikos vertinimo ir komunikacijos sistema ir parengties veiklos sistemos ir procesai, leidžiantys asmenims, bendruomenėms, vyriausybėms, įmonėms ir kitiems laiku imtis veiksmų nelaimių rizikai sumažinti prieš įvykstant pavojingiems įvykiams.

Veiksmingos „ištisinės“ ir „į žmones orientuotos“ išankstinio perspėjimo sistemos gali apimti keturis tarpusavyje susijusius pagrindinius elementus: 1) žinias apie nelaimių riziką, pagrįstas sistemingu duomenų rinkimu ir nelaimių rizikos vertinimais, apimančiais scenarijų rengimą ir hipotetinius nestebimų nelaimių modelius; 2) pavojų ir galimų pasekmių nustatymą, stebėseną, analizę ir prognozavimą; 3) patikimų, laiku pateikiamų, tikslių ir veiksmingų įspėjimų ir susijusios informacijos apie tikimybę ir poveikį skelbimą ir perdavimą, naudojantis oficialiais šaltiniais; ir 4) parengtį visais lygmenimis reaguoti į gautus įspėjimus. Šie keturi tarpusavyje susiję komponentai turi būti koordinuojami sektorių viduje ir tarp sektorių bei įvairiuose lygmenyse, kad sistema veiktų veiksmingai ir kad būtų numatytas grįžtamojo ryšio mechanizmas nuolatiniam tobulinimui užtikrinti. Sugedus vienai sudedamajai daliai arba dėl nepakankamo koordinavimo tarp jų gali sutrikti visa sistema.

» NEPAPRASTOJI PADĖTIS

Netikėtai susiklosčiusi rimta situacija ar įvykis, reikalaujantis neatidėliotinių veiksmų.

» NEATIDĖLIOTINA PAGALBA

Neatidėliotina pagalba yra finansinė parama, prekės ar paslaugos, kuriomis gali naudotis asmenys, bendruomenės arba subjektai, kurie patyrė nuostolių dėl nelaimių.

» REAGAVIMAS Į EKSTREMALIAS SITUACIJAS

¹²Ten pat.

Reagavimas į ekstremalias situacijas – tai pastangos sušvelninti nelaimės poveikį gyventojams ir aplinkai.

» GEOGRAFINĖS INFORMACINĖS SISTEMOS (GIS)

GIS gali būti apibūdinta kaip kompiuterizuota sistema, leidžianti įvesti, saugoti, analizuoti ir pateikti duomenis, ypač erdvinius (georeferencinius). GIS gali padėti priimti sprendimus, kai kalbama apie didelės apimties ir sudėtingą informaciją.

GIS naudojamos su vietovėmis susijusiems duomenims integruoti, saugoti, analizuoti, tvarkyti ir pateikti. GIS technologiją vyriausybės gali naudoti vertindamos, kur gali pasireikšti pavojingi gamtos reiškiniai. Pavojų ir galimų nelaimių šaltinių kartografavimas naudojant GIS suteikia esminius duomenis nelaimių rizikos mažinimo planams sudaryti, leidžiant vyriausybėms susieti duomenis pagal geografinį matmenį.

» PAVOJUS

Procesas, reiškinys ar žmogaus veikla, kurie gali sukelti mirtį, sužaloti ar padaryti kitokį poveikį sveikatai, turtinę žalą, socialinį ir ekonominį sutrikdymą arba aplinkos būklės pablogėjimą. Dėl savo kilmės ir poveikio pavojai gali būti vienkartiniai, nuoseklūs arba sudėtiniai. Kiekvienas pavojus apibūdinamas nurodant jo vietą, intensyvumą ar dydį, dažnį ir tikimybę.

» ŠVELNINIMAS

Veikla ir priemonės, kuriomis siekiama sumažinti arba apriboti neigiamą nelaimių poveikį.

» PREVENCIJA

Veikla ir priemonės, kuriomis siekiama išvengti esamų ir naujų nelaimių rizikos. Prevencija (t. y. nelaimių prevencija) reiškia koncepciją ir ketinimą visiškai išvengti galimo neigiamo pavojingų įvykių poveikio. Nors tam tikros nelaimių rizikos negalima panaikinti, prevencija siekiama sumažinti pažeidžiamumą ir poveikį tokiomis aplinkybėmis, kuriomis nelaimės rizika gali būti pašalinama. Pavyzdžiui, tai yra potvynių riziką mažinančios užtvankos arba pylimai, žemės naudojimo taisyklės, neleidžiančios gyventi didelės rizikos zonose, seisminiai inžineriniai projektai, užtikrinantys ypatingai svarbių statinių išlikimą ir veikimą bet kokio galimo žemės drebėjimo metu, ir imunizacija skiepijant nuo užkertamųjų ligų. Taip pat galima imtis

prevencinių priemonių pavojingo įvykio ar nelaimės metu arba po jų, kad būtų išvengta antrinių pavojų ar jų padarinių, pvz., taikyti vandens užteršimo prevencijos priemonės.

» ATSTATYMAS

Veikla, skirta vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu atstatyti ir tvariai atkurti atsparias ypatingos svarbos infrastruktūras, paslaugas, būstą, įrenginius ir pragyvenimo šaltinius, kad galėtų visapusiškai funkcionuoti nuo nelaimės nukentėjusi bendruomenė arba visuomenė, laikantis tvaraus vystymosi ir „geriau negu buvo“ principų, siekiant išvengti nelaimių rizikos ateityje arba ją sumažinti.

» ATKŪRIMAS

Nelaimės paveiktos bendruomenės arba visuomenės pragyvenimo šaltinių ir sveikatos, taip pat ekonominių, fizinių, socialinių, kultūrinių ir aplinkos turtų sistemų ir veiklos atkūrimas arba pagerinimas, derinant su tvaraus vystymosi principais ir atstatant „geriau negu buvo“, kad būtų išvengta nelaimių rizikos ateityje arba ji būtų sumažinta.

» REABILITACIJA

Pagrindinių paslaugų ir priemonių, skirtų nuo nelaimės nukentėjusiai bendruomenei ar visuomenei funkcionuoti, atkūrimas.

» ATSPARUMAS

Atsparumas – tai bendruomenės, visuomenės ar ekosistemos gebėjimas absorbuoti padarytą neigiamą poveikį arba atsigauti įvykus ekstremaliajai situacijai ir (arba) nelaimei. Tai leidžia sustiprėti įgyjant patirties, kad būtų sumažintas pažeidžiamumas.

II PRIEDAS. AUDITO TIKSLŲ PAVYZDŽIAI

Veiklos audito tikslų pavyzdžiai:

- Nustatyti, ar vyriausybės veikla, kuria siekiama sumažinti nelaimių riziką, pavyzdžiui, teisės aktai, ekstremaliosios situacijos pratybos, mokymai ir visuomenės informuotumo didinimo arba valdymo priemonės, tokios kaip geografinė informacinė sistema arba išankstinio perspėjimo sistema, gali sumažinti nelaimės poveikį jai ištikus ir (arba) sumažinti pažeidžiamumą arba pavojų.
- Nustatyti, ar parengties nelaimėms veikla grindžiama nustatytomis galimų nelaimių ypatybėmis ir tikėtinumu, kad jos ištiks.
- Nustatyti, ar veikla grindžiama nacionaline strategija ir veiksmų planais, kurie patys yra pagrįsti patikimu rizikos vertinimu, ir ar jie koordinuojami, nurodant atsakomybę.
- Įvertinti nelaimių rizikos mažinimo politikos tinkamumą ir įgyvendinimą.
- Įvertinti nelaimių valdymo tarnybų reagavimo į nelaimę tinkamumą, įskaitant nelaimių valdymo priemonių, pavyzdžiui, nuotolinio stebėjimo ir pasaulinės padėties nustatymo sistemos, naudojimą.
- Įvertinti, ar pažadėta parama buvo suteikta, ar patirtos išlaidos buvo tinkamos, ar parama buvo panaudota numatytiems tikslams pasiekti.
- Įvertinti, ar parama buvo panaudota numatytiems tikslams pasiekti kaip galima veiksmingiau ir rezultatyviau ir vadovaujantis ekonomiško viešųjų išteklių pirkimo reikalavimais.
- Nustatyti, ar nukentėję gyventojai gavo reikalingą paramą: ar prekės ir paslaugos pasiekė numatytus nukentėjusius gyventojus laiku, užtikrinant tinkamą kiekį ir (arba) kokybę, ir su mažiausiomis įmanomomis sąnaudomis.
- Įvertinti, ar veiklos atkūrimas ir kontrolė buvo planuojami veiksmingai ir vykdomi efektyviai.
- Nustatyti, ar ištekliai arba su nelaimėmis susijusi parama buvo perkami ekonomiškai.
- Nustatyti, ar žmogiškieji, finansiniai ir kiti ištekliai buvo naudojami veiksmingai.

Atitikties audito tikslų pavyzdžiai:

- Nustatyti, ar nelaimių rizikos mažinimo politika atitinka Sendajaus protokolą arba kitus atitinkamus tarptautinius susitarimus dėl nelaimių rizikos mažinimo, ir tai dokumentuoti.

- Nustatyti, ar reabilitacijos ir atstatymo projektai atitinka sutarčių sąlygas ir (arba) konkurso (pirkimo) procedūras, ir tai dokumentuoti.
- Nustatyti ir įvertinti, ar vyriausybė parengė ir įgyvendino kovos su sukčiavimu strategiją, siekdama užkirsti kelią nustatyta rizikai, ją nustatyti ir ištaisyti, vadovaujantis teisine ir reguliavimo sistema.
- Patikrinti, kaip laikomasi tarptautinių susitarimų, susijusių su atkūrimo, paramos, reabilitacijos ir atstatymo priemonėmis bei veikla, reikalavimų (pavyzdžiui, 1991 ir 2004 m. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucijų 46/182, skirtų laikytis humanitarinių humaniškumo, neutralumo, nešališkumo ir veiklos nepriklausomumo principų).
- Įvertinti ir paaiškinti galimą nukrypimų nuo taisyklių, įstatymų ir kitų teisės aktų, kurių gali prireikti siekiant išgelbėti gyvybes ir palengvinti žmonių kančias, mastą.

III PRIEDAS. ELEMENTŲ, Į KURIUOS REIKIA ATSIŽVELGTI PLANUOJANT AUDITĄ, PAVYZDŽIAI

» A. SUPRASTI DALYKĄ IR JO KONTEKSTĄ

Klausimai, kuriuos reikia užduoti:

1) Nelaimių ypatumų nustatymas

- » Nustatyti nelaimių rūšis ir jų atsitikimo tikimybę gali būti pirmas žingsnis audituojant nelaimių valdymą. Nuo šio pirmojo žingsnio priklauso vyriausybės metodai ir parengties veiklos politika.
- » Kokios rūšies nelaimės patiria kiekviena šalis?
- » Kokia yra kiekvienos nelaimės tikimybė ir dažnis?
- » Ar vyriausybė (speciali agentūra) rengia rizikos vertinimus, atsižvelgdama, be kita ko, į šiuos aspektus:
 - gamtinius, žmogiškuosius, netiesioginius pavojus;
 - specifinį pažeidžiamumą;
 - konkrečias geografines vietas;
 - nelaimių valdymo pajėgumus?
- » Ar yra sudaryti naujausi pavojų žemėlapiai ir (arba) atlikta pavojingumo analizė?
- » Kokie galimi įvairių rūšių nelaimių deriniai?
- » Koks yra tikėtinas vidutinis metinis ir tikėtinas didžiausias nuostolių ar žalos mastas?
- » Koks yra vyriausybės požiūris į parengtį tokioms nelaimėms ir šalies atsparumo didinimą?
- » Kokia pastarojo meto šalies patirtis didelių nelaimių atveju? Koks buvo vyriausybės atsakas?
- » Kokias pamokas išmokome?
- » Kokia buvo didžiausia nelaimė šalyje ir kokio dydžio žala buvo padaryta?

2) Valdymo sistema ir politika

- » Kokia sistema ir politika veikia:
 - centriniu, regioniniu ir (arba) vietos lygmeniu?
 - Kokia atskaitomybės praktika ir nacionaliniai reikalavimai?
 - Koku teisiniu pagrindu grindžiamos ekstremaliosios situacijos procedūros, viešųjų pirkimų procedūros, mokestinių pajamų klausimai, draudimo sutartys, susigrąžinimai?
 - Kokia vidaus kontrolė taikoma (pvz., nacionalinių nelaimių planų rengimas ir išbandymas)?
 - Kokios teisinės priemonės taikomos siekiant užkirsti kelią tam tikrų vietovių ir (arba) gyventojų pažeidžiamumui arba jį sumažinti (pvz., žemės naudojimo kontrolės priemonės, statybos taisyklės, žemėtvarka ir t. t.)?
 - Ar valstybė pasirašė dvišales ar daugiašales sutartis ar susitarimus dėl nelaimių rizikos mažinimo ir (arba) bendradarbiavimo skatinimo kovojant su pavojingų įvykių grėsme?
 - Ar valstybė įvertino nelaimių rizikos ir nelaimių, kurioms turi būti taikoma sistema ir politika, apimtį ir mastą?
 - Ar valstybė padengė likutinę riziką draudimo ar rinkos produktais, pvz., katastrofų obligacijomis? Ar aprėptis yra pakankama?
- » Ar sistema numato:
 - plėtoti nacionalinę nelaimių valdymo politiką ir skirti lėšų nelaimių valdymo planui parengti;
 - plėtoti integruotą rizika pagrįstą požiūrį į skirtingas galimas nelaimių rūšis;
 - rengti nacionalinius planus ir programas pagal šią politiką;
 - nustatyti bendrą nelaimių valdymo institucijų refinansavimo ir funkcijų sistemą ir šių institucijų veiklos koordinavimo tvarką;
 - nustatyti palengvinimo tarptautinės pagalbos nelaimės atveju ir pagalbos atstatant sistemą;
 - „konkretų nelaimių valdyme dalyvaujančių institucijų biudžetą, o jei taip, ar šis biudžetas suderinamas su šių institucijų funkcijomis ir atsakomybe?“
- » Ar yra nelaimių planai (ar jų pakaitalai):

- centriniu, regioniniu ir (arba) vietos lygmeniu didelės rizikos zonose arba tarpvalstybinės rizikos atveju? Ar užtikrinamas nuoseklumas ir suderinimas?
- Ar NVO ir (arba) tarptautinės organizacijos dalyvauja rengiant nacionalinį nelaimių planą?
- Ar yra konkrečių kriterijų, pavyzdžiui, atskaitomybės ar skaidrumo NVO, kurie nustatomi kaip nelaimių valdymo planų dalis?
- Ar jie reguliariai atnaujinami?
- Ar į planus įtraukti kelių nelaimingų įvykių, kurie sukelia vienas kitą, rizikos scenarijai?
- Ar yra tvarka, skirta sistemingai peržiūrėti planus savalaikiškumo, išsamumo, derėjimo su esamomis gairėmis ir apskritai naudingumo aspektais?
- Kokia informacija buvo panaudota planuose? Kokia yra naudojamos informacijos kokybė? Ar dalyvavo ekspertai?
- Kiek nelaimių planams teikiama pirmenybė prieš kitus teisės aktus (pvz., nuosavybės arba turtinių teisių apribojimai susidarius ekstremaliajai situacijai)?
- Ar nacionaliniame plane pateikiama išsami informacija, kuria remiantis galima laiku, aiškiai ir organizuotai imtis veiksmų, ar jis papildomas išsamesniais planais?
- Ar ypatingos svarbos infrastruktūra nustatoma nacionaliniu mastu pagal nelaimių planus ir (arba) pakaitines priemones?
- Ar nelaimių planuose numatytos reguliarios nelaimių rizikos mažinimo pratybos, įskaitant evakuacijos pratybas, siekiant užtikrinti greitą ir veiksmingą reagavimą į nelaimes ir prieigą prie būtiniausių pagalbai skirtų maisto ir ne maisto atsargų, atsižvelgiant į vietos poreikius?
- Ar planas apima tarptautinių sutarčių ir (arba) susitarimų įsipareigojimus, jei tokių yra?

3) Dalyvaujantys subjektai

- » Reikėtų nustatyti daugumą su nelaimių rizikos mažinimu susijusių institucijų ir tarnybų. Šiuo tikslu auditorius turėtų turėti išsamių žinių apie visų susijusių subjektų teisinę sistemą ir organizacinę struktūrą. Nustačius jų funkcijas, atsakomybę ir tarpusavio bendradarbiavimą, auditoriui bus lengviau įvertinti, kur ir kaip rinkti duomenis, kas yra atsakingas už veiksmus ir t. t.

- » Kaip apibrėžiamos ir paskirstomos funkcijos ir atsakomybė?
- » Kuri įstaiga atsakinga už nelaimių planavimo ir valdymo koordinavimą?
- » Kokios įstaigos yra susijusios su nelaimių valdymu kiekviename lygmenyje (įvertinti visą organizacijos struktūrą, pvz., parengiant organizacinį žemėlapij)?
- » Ar organizacinės struktūros ir sistemos yra tiksliai apibrėžtos ir sukurtos nelaimių valdymo veiklai palengvinti?
- » Ar kiekvieno lygmens įgaliojimai ir atsakomybė yra aiškiai priskirti?
- » Ar pagrindinė atsakinga institucija turi kvalifikuotų ir pakankamų žmogiškųjų išteklių?
- » Ar yra greitojo reagavimo grupė, kuri reaguos į nelaimes, kai jos įvyksta (nacionaliniu, savivaldybių ir bendruomenės lygmeniu)?
- » Kokie yra nelaimių planų peržiūros subjektai? Ar jie nepriklausomi ir vadovaujasi objektyviu požiūriu?
- » Kokia yra pavaldumo tvarka?
- » Kokie yra grįžtamojo ryšio mechanizmai?
- » Kaip kuriami informacijos srautai tarp įvairių subjektų?
- » Ko pasimokėme iš ankstesnės nelaimių patirties, atsižvelgiant į atitinkamų organizacijų teisinę padėtį ir įgaliojimus? Ar į šias pamokas buvo tinkamai atsižvelgta tokiose srityse kaip valdžios institucijų pertvarka ir stiprinimas?

» B. ATLIKTI RIZIKOS VERTINIMĄ ARBA PROBLEMŲ ANALIZĘ

Klausimai, kuriuos reikia užduoti:

- 1) Bendras rizikos vertinimas atliekant atitikties ir veiklos auditą
 - » Rizika, kad nacionaliniu ir subnacionaliniu lygmenimis nebus reguliariai atliekamas pavojaus, pažeidžiamumo ir nelaimių rizikos vertinimas.
 - » Rizika, kad į vertinimus nebuvo įtraukta:
 - teritorijos sritys, kurios yra labiausiai pažeidžiamos konkretaus pavojaus;

- nelaimių rūšis ir kiekvienos nelaimės tikimybė (gamtiniai, žmogiškieji, netiesioginiai pavojai, žemės drebėjimas, cunamis, epidemija, didelės avarijos, pandemija ir t. t.);
 - galimi nelaimių tipų deriniai;
 - toje vietovėje gyvenančių žmonių pažeidžiamumas (paliestų ar galbūt paveiktų žmonių, jų poreikių ir interesų nustatymas);
 - ypatingos svarbos infrastruktūros objektų pažeidžiamumas;
 - koku mastu bendruomenės, struktūros, paslaugos ir geografinės vietovės gali būti apgadintos arba sužlugdytos dėl tam tikro pavojaus poveikio, dėl jų pobūdžio, sudėties ir atstumo nuo pavojingos vietovės ar teritorijos, kurioje gresia nelaimė (fizinis ir socialinis ekonominis pažeidžiamumas);
 - nelaimės poveikis ir (arba) įtaka kitoms šalies vietovėms;
 - nelaimių valdymo pajėgumai.
- » Rizika, kad atliekant šiuose vertinimus nebus naudojama iš GIS gauta informacija.
- » Rizika, kad nepasimokėme iš nesenų didelių nelaimių.
- » Rizika, kad rizikos ir pažeidžiamumo vertinimai nebus tinkamai dokumentuoti informacijos pateikimo ir audito tikslais.
- » Rizika, kad šioms vertinimams atlikti naudojami duomenys nėra reikiami duomenys arba kad nėra pakankamai priemonių naudojamos informacijos ir (arba) duomenų kokybei užtikrinti ir (arba) kad atitinkami subjektai negalės keisti šia informacija:
- Ar yra parengta ir atnaujinta informacinė sistema, kuri teikia būtinus duomenis sprendimams nelaimės atveju priimti?
 - Ar ji įvertina galimų nuostolių ir (arba) žalų dydį ir tikimybę?
 - Ar ji suteikia visapusišką supratimą apie galimų nuostolių priežastis ir poveikį?
- » Rizika, susijusi su tuo, kad valdžia nepasinaudojo EBPO sukurta savanoriška sistema (žr. <http://www.oecd.org/gov/risk/g20oecdframeworkfordisasterriskmanagement.htm>).
- » Rizika, kad atliekant vertinimą nepakankamai atsižvelgiama į riziką, susijusią su klimato kaitos poveikiu.
- » Rizika, kad rizikos vertinimas nebus naudojamas paskirstant išteklius.

- » Rizika, kad įvairių nelaimių rizikos mažinimo priemonių sąnaudų ir naudos analizė nebus atliekama reguliariai ir (ar) kad ji nėra laikoma reikalavimu planuojant viešąsias investicijas.
 - » Nėra strateginio pagalbos priemonių rezervo.
 - » Rizika, susijusi su viešųjų pirkimų procesais ir lėšų srautu, netinkamai įvertinta ir patikrinta siekiant nustatyti, ar paslaugas ir prekes galima greitai pristatyti nukentėjusiems gyventojams.
 - » Viešųjų pirkimų procesai nėra pakankamai lankstūs siekiant reaguoti į netikėtus įvykius?
 - » Neatlikta išankstinė paslaugų ir prekių specifikacija, kad būtų išvengta prastos kokybės, teikiant (tiekiant) jas skubiais atvejais.
 - » Ar viešųjų pirkimų procedūros apima išankstinę kontrolę, kuria siekiama išvengti interesų konfliktų?
 - » Kad galėtų įvertinti vietos nelaimių rizikos mažinimo veiklą ir tinkamai atlikti audito pavyzdžių atranką, miesto tipo gyvenvietėse auditorius gali apsvarstyti pagrindines rizikas:
 - riziką, kad didės miestų gyventojų skaičius ir padidės gyventojų tankis dėl prastos būsto, infrastruktūros ir paslaugų kokybės arba blogų sanitarinių sąlygų;
 - silpną miestų valdymą, užkertantį kelią vietos valdžios institucijoms kurti infrastruktūrą, suteikti paslaugas ar saugų būstą;
 - netvarią urbanizaciją: neplanuota miesto plėtra vykdoma ne pagal oficialius teisinius statybos kodeksus, žemės naudojimo taisykles ir žemės sandorius;
 - padidėjusią riziką įvykus nelaimei, jei ekonominiai ištekliai bus sutelkti dideliuose miestuose;
 - riziką, kad viešieji pastatai neatitinka saugos standartų ir nebus modernizuojami.
- 2) Bendras finansinio audito rizikos vertinimas (tuo atveju, kai audituotų subjektų finansinės ataskaitos yra paveiktos nelaimės)
- » Koku mastu per nelaimę buvo sunaikinti dokumentai ir įrodymai?
 - » Ar esminis subjekto ar vyriausybės funkcionavimas labai susilpnėjo dėl nelaimės masto?

- » Ar iš donorų surinkta parama teisingai įrašoma į sąskaitas (aukos negrynaisiais pinigais, žadėtos, bet dar negautos dovanos)?
 - » Ar vadovaujamesi viešųjų pirkimų taisyklėmis ir (arba) jų laikomasi?
 - » Ar tinkamai saugomos natūra dovanotos arba įsigytos prekės ir medžiagos?
 - » Ar infrastruktūroms padaryta žala yra tinkamai įvertinta?
 - » Ar aiškiai nustatyti su nelaimėmis susijusių fondų priėmimo, valdymo, naudojimo ir registravimo procesai, taikomi kiekvienam iš įvairių finansavimo kanalų, pvz., vyriausybės fondams ir nacionalinei bei užsienio donorystei?
 - » Ar yra periodinių pagalbą gaunančių tarnybų atliekamo nelaimių atvejais gaunamų lėšų paskirstymo ir panaudojimo ataskaitų?
 - » Ar registruojamas gautų finansinių ir nepiniginių įnašų valdymas ir naudojimas, ar apie jį pranešama?
 - » Ar yra užregistruoti atidėjiniai rizikai, susijusiai su turto praradimu dėl nelaimių (dažnų nelaimių atveju)?
 - » Ar laikomasi atskaitomybės principų (pvz., vyriausybės įsipareigojimas per ateinantį laikotarpį pertvarkyti arba rekonstruoti infrastruktūrą, vyriausybės tvarkoma donorystės fondo suteikto ar pastatyto turto apskaita, finansinių ataskaitų aiškinamajame rašte pateikta informacija apie su nelaimėmis susijusios pagalbos lėšų gavimą ir naudojimą)?
- 3) Rizikos ir (arba) problemų analizė, susijusi su nelaimių stebėseną ir (arba) valdymo informacija
- » Ar taikoma stebėsenos sistema, siekiant nustatyti dėl nelaimės patirtų nuostolių ar žalos mastą?
 - » Ar yra moderni nelaimių valdymo informacinė sistema?
 - » Ar informacinė sistema prieinama visiems už nelaimių valdymą atsakingiems subjektams?
 - » Ar esama nelaimių valdymo informacinė sistema tinkama rizikos analizei atlikti ir planui parengti, siekiant sumažinti riziką ir (arba) sušvelninti nelaimių poveikį?
 - » Ar valdymo informacinėje sistemoje yra pakankamai informacijos apie pavojus ir riziką, kad vietos lygmeniu būtų galima nustatyti, kam gresia pavojus ir kas yra pažeidžiamas?

- » Ar pagrindinė institucija parengė veiksmingas ir tinkamas priemones, kuriomis vietos valdžios institucijos galėtų vadovautis vertindamos riziką savo veiklos srityse pagal nacionalinę strategiją ir politiką?
 - » Ar pagrindinė atsakinga tarnyba reguliariai peržiūri nelaimių valdymo priemones ir vertina jų veiksmingumą ir efektyvumą? Kada šis vertinimas atliekamas?
 - » Ar šio vertinimo rezultatai naudojami priimant sprendimus ir tobulinant būsimas nelaimių valdymo iniciatyvas?
 - » Ar pagrindinė institucija leidžia sukurti integruotą duomenų bazių sistemą vietos ir centriniams padaliniais ir bendrą jiems visiems?
 - » Ar projektuojant ypatingos svarbos infrastruktūrą atsižvelgiama į poveikį, kuris galėtų padidinti nelaimių skaičių (pvz., klimato kaitą)?
 - » Ar teritorija ir (arba) provincija, valstybė ir (arba) savivaldybė turi teritorijų planavimo priemones, kurias taikant nustatomos rizikos zonos?
 - » Ar institucija leidžia žmonėms įsikurti vietovėse, kurios priskiriamos „rizikos grupei“ nelaimės atveju?
 - » Ar projektuojant infrastruktūrą ir pastatus atsižvelgiama į atsparumo poreikį?
- 4) Su geografine informacine sistema (GIS) susijusios rizikos ir problemų analizė
- » Ar naudojama tinkama geografinės informacijos sistema? Kokiam tikslui?
 - » Ar reikia naudoti GIS nelaimių rizikai mažinti?
 - Kokius planavimo sprendimus reikia priimti?
 - Kokie sprendimai susiję su kartografuotos informacijos ir kartografavimui tinkamos informacijos naudojimu?
 - Kokia informacija negali būti veiksmingai valdoma naudojant rankinius metodus?
 - Kokiai informacijos valdymo veiklai galima taikyti siūlomą GIS?
 - Kokios rūšies sprendimus galima paremti naudojant GIS?
 - Ar jie periodiškai atnaujinami?
 - Ar nustatytas asmuo, atsakingas už jų atnaujinimą?
 - Ar GIS tinka analizei? Ar ji sudarys reikiamus žemėlapius?
 - Ar GIS padeda pasiekti norimus tikslus?

- » Ar GIS yra tinkama?
 - Ar jos pajėgumai suderinami su naujų vartotojų poreikiais?
 - Ar vidaus techninė patirtis gali būti naudinga naujiems vartotojams?
 - Kokie instituciniai susitarimai leistų tinkamai naudotis šia GIS?
 - » Ar GIS yra tvari?
 - Kas bus GIS sukurtos informacijos vartotojai?
 - Ko reikia, vertinant informacijos, laiko ir mokymo poreikių aspektu, norint pasiekti norimus rezultatus? Ar šie reikalavimai gali būti įvykdyti?
 - Ar pakanka biudžeto ir darbuotojų?
 - Ar vidaus techninė patirtis gali padėti interpretuoti ir valdyti pateiktą informaciją?
 - Kokios tarnybos dalyvauja panašiuose projektuose?
 - Kiek GIS padėtų pritraukti kitų tarnybų dėmesį ir palengvinti bendradarbiavimą?
- 5) Rizikos ir (arba) problemų analizė, susijusi su įspėjimo mechanizmais, rizikos žemėlapiais ir kitomis priemonėmis
- » Ar šalyje yra išankstinio perspėjimo mechanizmų, skirtų numatyti nelaimės, kurios gali ištikti šalį tam tikru laikotarpiu?
 - » Ar perspėjimo sistemos kuriamos remiantis nustatytais pavojais atitinkamose srityse?
 - » Ar rizikos žemėlapiai rengiami atsižvelgiant į esamus aplinkosaugos planus, žemėtvarkos ir pastatų plėtros schemas ir t. t.?
 - » Ar parengti rizikos žemėlapiai, atsižvelgiant į gyvenamąsias vietas, kuriose nėra tinkamų sanitarinių sąlygų?
 - » Ar atnaujinami pavojų žemėlapiai ir (arba) atliekama pavojingumo analizė?
 - » Ar yra specialių priemonių, skirtų nelaimių rizikai ir poveikiui sušvelninti?
 - » Ar yra kokių nors rezervinių priemonių, kaip pirkti, gauti, saugoti ir paskirstyti pagalbos atsargas nelaimės atveju?
- 6) Rizikos ir (arba) problemų analizė, susijusi su veikla prieš nelaimę
- » Atsižvelgdami į nelaimių valdymo daugiašalę ir suinteresuotųjų subjektų struktūrą, auditoriai daugiausia dėmesio turėtų skirti tam, kaip įvairios susijusios įstaigos galėtų koordinuoti veiklą ir imtis suderintų veiksmų.

- » Ar vyriausybė skatina visuomenės sąmoningumą ir švietimą ir stiprina bendruomenės dalyvavimą mažinant nelaimių riziką? Ar yra planuojama rengti visuomenės mokymo ir (arba) švietimo kampanijas nelaimių rizikos mažinimo srityje, siekiant didinti visuomenės informuotumą? Ar jos rengiamos pagal planą?
- » Ar švietimo programos ir mokymai nelaimių rizikos mažinimo klausimais planuojami ir įgyvendinami mokyklose bei vietos bendruomenėse?
- » Ar nustatyti mokymo reikalavimai ir veiksmingi mokymo planai ir ar jie atitinkamai atnaujinami?
- » Ar programos suteikia organizacijoms ir asmenims reikiamų žinių ir įgūdžių, kad jie galėtų veiksmingai ir greitai atsigauti po įvairių nelaimių?
- » Ar vietos lygmeniu buvo svarstomi, skleidžiami ir sprendžiami praktiniai klausimai, pvz., kaip įrengti evakuacijos zonas ir (arba) maršrutus ir galimus būstus?
- » Ar atsakomybė už ekstremaliųjų situacijų pratybų ir mokymų rengimą ir vykdymą aiškiai apibrėžta ir priskirta atitinkamai tarnybai, departamentui ar asmeniui?
- » Ar visuose valdžios lygmenyse vyksta vietinės pratybos ir imitacijos?
- » Ar mokymo ir (arba) ekstremaliųjų situacijų pratybas nacionaliniu ir vietos lygmenimis, įskaitant miestus, įgyvendina ir (arba) prižiūri įgaliota įstaiga (tarnyba)? Ar užtikrinama, kad mokymo funkcijos ir veikla nebūtų be reikalo dubliuojamos ar persidengiančios?
- » Ar yra kokia nors speciali mokymo ir (arba) ekstremaliosios situacijos pratybų programa, skirta ypač pažeidžiamiems žmonėms (pacientams ligoninėse, moksleiviams, viešojo ir privataus sektorių darbuotojams, dirbantiems aukštuose pastatuose ir (arba) avariniuose pastatuose, žmonėms, gyvenantiems žemose vietovėse arba netoli upių krantų)? Ar mokymo ir (arba) ekstremaliųjų situacijų pratybose dalyvauja įvairūs vietos departamentai (priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos, policija ir ligoninės), bendruomeninės organizacijos, NVO, žiniasklaida ir vietos įmonės?
- » Ar vyriausybė įsitraukė į gebėjimų stiprinimo veiklą siūsdama pareigūnus į kitas, labiau išsivysčiusias šalis susipažinti su veiksmingiausiomis ekstremaliųjų situacijų valdymo pratybomis?
- » Ar bendruomenėje sukurtas ir įdiegtas komunikacijos mechanizmas?

7) Rizikos ir (arba) problemų analizė, susijusi su veiksmais po nelaimės

Rizikos ir (arba) problemų analizė, susijusios su trumpalaike veikla po nelaimės

- » Ar atliekami žalos ir poreikių vertinimai siekiant nustatyti nelaimės sukeltą sunaikinimą, aukų buvimo vietą ir (arba) jų pagrindinius reikalavimus, kad būtų galima veiksmingai pasirinkti tinkamą pagalbą?
- » Ar šie vertinimai yra pagrindas suteikti būstą, aprūpinti maistu, vandeniu ar suteikti kokią nors kitą paramą aukoms?
- » Ar nukentėję gyventojai gauna reikiamą pagalbą?
 - Tikslų įgyvendinimas. Ar nukentėjusiems gyventojams laiku suteikta reikiama pagalba, įskaitant konsultacijas krizės atveju?
 - Procesas. Ar procedūros buvo tinkamai parengtos iš anksto, o įvykus nelaimei jų buvo laikomasi? Ar viešųjų pirkimų procesai yra rentabilūs atsižvelgiant į kokybę, kiekį ir savalaikiškumą?
 - Išlaidos ir (arba) nauda. Ar su nelaimėmis susijusios pagalbos tikslai buvo pasiekti su mažiausiomis įmanomomis sąnaudomis?
 - Kokybė. Ar produkcijos kokybė (pagalba maisto produktais, būstai ir t. t.) buvo priimtina (pvz., nėra sugadintų ar pasenusių atsargų)?
- » Ar prekės ir medžiagos, dovanotos natūra arba įsigytos naudojant finansinę paramą, yra aprašytos ir saugomos taip, kad jas būtų galima pasiekti, tenkinant nukentėjusiųjų poreikius?
- » Ar pagalbos paskirstymas organizuojamas veiksmingai, skiriant pagalbą nukentėjusiems tiesiogiai arba tinkamais platinimo kanalais?

Rizikos ir (arba) problemų analizė, susijusios su vidutinės trukmės ir ilgalaikė veikla po nelaimės

- » Ar naujai sukurta infrastruktūra yra atspari, siekiant užkirsti kelią galimoms nelaimėms ir jas sušvelninti, socialiniu požiūriu priimtina ir tvari?
- » Ar užtikrinamos naujos infrastruktūros priežiūros ir eksploataavimo išlaidos?
- » Ar sukurti su nelaimėmis susijusios pagalbos, jos ekonomiško, veiksmingumo ir rezultatyvumo ataskaitų teikimo mechanizmai?
- » Ar iš tikrųjų buvo įgyvendinti planuojami atkūrimo projektai?
- » Ar reikia parengti arba atnaujinti tinkamą politiką, kuri sumažintų nelaimių sukkelto pažeidžiamumo įvertį?

- » Ar yra atvejų, kai su nelaimėmis susijusi pagalba ar lėšos skiriamos infrastruktūrai kurti ar projektams, nesusijusiems su atkūrimu po nelaimės, plėtoti?
- 8) Rizikos ir (arba) problemų analizė, susijusi su įvairių institucijų veiklos koordinavimu regioniniu, nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis
- » Ar sukurtas koordinavimo mechanizmas, kuris turėtų veikti nelaimės atveju?
 - » Ar susijusios institucijos gerai žino šį mechanizmą?
 - » Ar atsakomybė yra aiški visiems kiekviename valdžios lygmenyje: „Kas, kada, ką?“
 - » Kokia yra privačių subjektų, NVO atsakomybė?
 - » Ar pagrindinė atsakinga institucija galėtų suteikti nevyriausybinėms institucijoms būtinas priemones ir paramą veiklai plėtoti?
 - » Ar visi susiję dalyviai yra nustatyti ir įtraukti į šį koordinavimo mechanizmą (nacionalinis, regioninis ar vietos lygmuo ir pagrindinis išorės įstaigų kontaktinis punktas)?
 - » Ar pastaruoju metu įvykus nelaimėms (jei tokių buvo) arba per bandomąsias pratybas buvo pasiektas numatomas atitinkamų tarnybų veiklos koordinavimo lygis?
 - » Ar yra sukurtas stebėsenos mechanizmas, skirtas informacijai teikti, kad prireikus būtų užtikrintas bendradarbiavimas su įvairiomis institucijomis regioniniu, nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis?
 - » Ar esamas koordinavimas skatina bendradarbiavimą, kad būtų išvengta veiklos dubliavimosi ir persidengimo šioje srityje, būtų veiksmingiausiai naudojami išteklių ir didinamas informuotumas apie nelaimių riziką?
 - » Ar įvairios bendradarbiavimo formos nelaimių rizikai mažinti, pavyzdžiui, techninė pagalba, konsultacijos, įranga ir reikmenys ir t. t., nustatomos atsižvelgiant į įvairių šios srities dalyvių pobūdį, vaidmenį ir darbą?
 - » Kokios yra kitos ryšio priemonės, pavyzdžiui, telefonai, radijas ir internetas? Ar nelaimės atveju taikoma keletas variantų?